

Márton László

NIEMBSCH A GLACIS MÖGÖTT

Niemsch fiatalon és meggondolatlanul házasodott. Majgráber Terézia gazdag pesti polgárnak volt a leánya. Ongyilkossággal fenyegetőzött a döntő veszekedéskor, és már látszott rajta a terhesség. Az aranyműves Majgráber többé látni sem akarta Teréziát. Hangoztatta, hogy halálakor, ami soká lesz, a köteles részre fogja szorítani Teréziát, vagy még arra sem. Az esküvő régen volt, noha Niemsch még most is csak huszonhat éves; Pest messze van, és Bécs, ahol Niemschet hadnagy úrnak szólították, még meszebb. Niemschet most már nem szólítják hadnagy úrnak.

A gyertyámosi dülőúton lovagol egy férfi, név szerint Niemsch. Szőke ördög, a város felé. Haja gesztenyebarna, bajsza hegyesre pödörve, mint szénfekete nyársak. Arca redőiben szláv mélabú. Járomcsontja kissé kiemelkedik. Niemschnek most már nem is egy, hanem két gyermeke van. Magdolna beteg, Miklós nem beteg. Niemsch a betegség miatt és Magdolna végett hajszolja lovát, aki nem egészen az övé, de most ez nem fontos.

Niemsch még most is csak huszonhét éves. Huszonöt. Városi munkájából gyorsan kikopott. Az írnokok és a hivatalsegédék rajta kívül soha, sehol nem voltak hadnagy urak. Niemsch nemesember, és ezt nincs, aki kétségbe vonná. Előadódta bizonyos kisebb összegek, amelyekkel Niemsch nem tudott elszámolni. Juventus ventus. A leánya félrebeszél, hajnalban vér folyt a szájából. Izzik a kis test. A csodálatra méltó emberi szervezet. Rántottát lehet sütni a hasán. Ezt Niemsch mondotta, mert Niemsch a bajban is tréfálkozik. Terézia meg tudná fojtani. Ezt néha leplezi, de csak néha. Napok óta nem gyújtott be, mégis meleg van a szobában. Gyermekest, fütőtest. Aki a friss levegőre kimegy, az Niemsch, akit most már úgy szólítanak eléggé régóta, hogy Niemsch.

Niemsch megsarkantyúzza lovát. Siet, ami tökéletesen érthető. Lovat nem kímélve zúdul a Bogáros felé, ami viszont magyarázatra szorul, mert a város nem egészen arra van. Kelet felé ki kell menni a vármegeből, át a másik vármegyébe, a város annak a székhelye. Niemschnél van ötven forint. Orvosra talán elég lesz annyi. Mulatni persze nem lehet ennyi pénzből, de több nincs. És az ember ilyen szomorú alkalmak során különben sem gondol mulatozásra. Valami baj van ezzel az egész vidékkel. Összevissza csúszkálnak a falvak. Hol itt bukkannak fel, hol meg amott. Pedig rendes, lapos vidék. Búzatáblák, napraforgó, feketenyárfák, miegyéb. Volt valamikor katonai térkép felvétel. Meg kellett ismételní, kétszer is. Mind a kétszer hiába. Állítólag a törökök miatt van, hogy nem sikerül semmi. Pedig hol vannak már a törökök. A legoregebb emberek sem láttak törököt. Ritkán tör ki vihar, de nyaranta gyakran fülledt a levegő. Egy-két egészen öreg ember még emlékszik rá, hogy a szüleikkel költöztek ide, s hogy itt nem volt semmi, csak a szekér nyikorgott. Most már nem fülledt a levegő, most már ősz van. A házak mögött szilvapálinkát főznek. Szaglik az erjedés. Tilos, ami annyit jelent, hogy lehetséges, bár nem szabad. Legalább leszokik a lakosság a borivásról. Szokják csak, mi ráérünk.

A borbély azt mondotta, hogy itt már csak Isten segíthet. Ez baj, mert a borbély

nem hisz Istenben. Terézia sem hisz Istenben. Legfeljebb akkor hisz, amikor baj van. Az a kijelentés, hogy itt már csak Isten segíthet, a leánykára vonatkozik. A borbély azon kevesek egyike, akik átjárnak Niembsch házába, amely ház nem egészen az övé, de most ez nem fontos. Terézia nem szívelheti a borbélyt. Némelykor hegyek is előkerülnek, amelyek addig sohasem voltak a helyükön. Dombok hosszú sora, ahol tegnap még a végtelenségig látott a szem. Viszont a Palkó-hegy, az egy lapos hely. Mégis úgy hívják, hogy Palkó-hegy. Pedig inkább csak horpadás, akár az ember tenyere.

A borbély sokat iszik, mostanában többnyire Niembsch-sel együtt. Züllött ember. Öreg már, noha mindössze negyvenéves. Mint az ilyen emberek általában, ő is csúnyán öregedett. Mindig ugyanazt a köpönyeget és nadrágot hordja. Azokban is alszik. És az ujjnyomai meglátszanak a szoba falán. Egyszer nem átalott kikezdeni Teréziával, akit nem annyira nélkülözés vagy megfeszített munka, mint inkább a keserűség és a kilátástalanság fosztott meg egykori csinos minéműségétől. A borbély azzal érvelt, hogy Niembschnek is vannak félrelépései, s akkor ő még enyhén fejezte ki magát. Erről Teréziának bizonyára van tudomása. Teréziának volt róla tudomása. Egy ízben sikerült is rajtakapnia Niembschet. Más alkalommal, amikor Niembsch éppen intézgette kisdud ügycस्कéit, kikocsizott egy hangos társaság. Megállottak, nem túl messze. Egy városi nő leszállt, belépett Niembsch házába. Selyemruha, cifra, volt a kezében, és azt mondta Teréziának: „Leszel szíves megvarrni, drágám. Niembsch azt mondja, hogy arany kezű van.” Rosszféle nő volt. Jóval idősebb Teréziánál. Szépnek a legnagyobb jóindulattal sem volt mondható. Teréziában sem a legnagyobb, sem annál csekélyebb jóindulat nem volt honos. Mészelve Niembsch háza négy és fél esztendővel ezelőtt volt utoljára, Niembsch keze által akkor először. A borbély pislogott, aztán hazadülöngélt. Nyilván lerogyott aludni, és most alszik. Az udvar gyomos, de most már ősz van. Elszáradnak a gyomok is, mint minden egyéb.

Niembschet látták Szakálházán és Billéden. Éppen csak átlvogolt, nem is köszönt senkinek. Ferdék és erőtlének a napsugarak. Egy horpadásban tompán csillog néhány háztető. Rozsdaszínű, száraz törköly van az út mellett elszórva; itt még vannak magyarak. A kispakáci erdő egyre kékebb Niembsch mögött. Van egy hely, úgy hívják, hogy Lidik halála. Ez a Lidik halála mindig máshol van. A Lidik halála némelykor egy vízmosás, máskor meg csak egy homokbucka. Az ember nem lehet elég óvatos. Bárkivel, bármikor, bárhol megeshetik, hogy belelép a Lidik halálába. Terézia gyűlöli Niembschet, bár ez nincs igazán átgondolva. Miklós is gyűlöli Niembschet, ő még csak hároméves. Magdolna nem gyűlöli Niembschet, Magdolna meg fog halni. A borbély szerint mindenki meg fog halni. Előbb vagy utóbb meghalnak, ráérünk.

Most már hozhatja Niembsch az orvost. Az orvos nem Isten. Isten, aki segít; az orvos csak jönni tud; és ha jön is, milyen sokára. Lehet, hogy most már Isten sem tudna segíteni.

A borbély azt mondja, hogy az embert egész életével együtt kell nézni. Az élet is csak egy testrészt. Aki hamarabb meghal, annak letörlik vagy elsorvad ez a testrésze. Az élet kettévágható, mint a férgek. Az ember mindenkori megjelenése csak töredék ahhoz képest, ami az életet végigjáró individuum egésze. Aki nem egészen érti a borbélyt, az Niembsch; Terézia elengedi a füle mellett az ilyen beszédeket.

Előbb vagy utóbb megszűnik a jobbágyság. Ezen és egyéb kérdéseken Terézia nem gondolkodik.

Két, látszólag egyforma fiatalember, akik közül az egyik rövidesen szörnyethal, a másik viszont magas kort fog megérni, szervileg is mélységesen különbözők. Ilyesmi-

ket mond a borbély, de segíteni nem tud. Arra gondol Terézia, hogy a borbély éppen olyan, amilyen lesz tizenöt év múlva Niembsch. Összerázkódik. De még mindig jobb, hogy ilyesmiket gondol, és hogy összerázkódik, mint hogyha sikoltozna, vagy ha tépné a haját Miklós előtt. A házból sem akar kiszaladni. Nem tudhatja, hogy tizenöt év múlva Niembsch nem lesz olyan, mint most a borbély, tizenöt év múlva Niembsch nem lesz már semmilyen. A leánykának elmúlt a láza. Elmúlt az egész betegség. A leánya most már nem forró, most már inkább hideg. És a szoba is kihűlt. Sötétedik. Ősz van, gyorsan rövidülnek a nappalok. Miklós, aki még csak háromesztendős, érzi, hogy üres a hasa. Nem kapott ebédet. Azt is érzi, hogy jobb, ha nem szól. Szép lassan, csendesen bepisil. Azt majd észreveszik.

Éjszaka van, alusznak a házak. Alszik Miklós. Vacsorára kapott kenyeret. Karnyújtásnyira fekszik a másik. Fehér és mozdulatlan. Szinte világít a sötétben. A sarokban ül Terézia. Annyi fáradságot sem vett, hogy az arcoskát letakarja, pedig a plébános úr mintha figyelmeztette volna rá. Kuttyák ugatnak, átgázol a gyomos udvaron két árnyék. Jókora jössz, Niembsch. A doktor úr meg aztán a legjobbkor! Zörgetnek az ajtón. Terézia nem áll fel.

– Tessék fölébredni! – Már késő. – Az minket nem érdekel. Tessék fölébredni!

Mindkét hang idegen. Terézia gyertyát gyújt, ami, figyelembe véve, hogy tüzet kell csiholnia, eltart néhány percig. Ezalatt nem esik szó. Árnyak táncolnak az idegen arcokon. Sovány, sárga fény.

– Niembschnek adtam ötven forintot. Az talán elég lesz az uraknak a fáradságukért. – Ötven forint? Hová gondol, jóasszony? Többről van szó!

Az egyik férfi kezében táská. Biztosan ő a doktor. De hová lett Niembsch?

– Niembsch a Glacis mögött van. – Hogyhogy a Glacis mögött? – Hát a Jenő herceg utcában. – Mit keres a Jenő herceg utcában?, csak nem a börtönorvost? – Ki beszél itt orvosról? Tessék az adósságát kilizetni.

Terézia megdermed. Ő a kis halott, aki a szuszogó fiúcska mellett fekszik. Aztán a rend kedvéért folteszi a kérdést: – Mennyi?

– Tizenkilencezer forint. És még a fájdalomdíj, amiért Zontágnak betörte az orrát a kártyaszobában.

Tizenkilencezer forint, az nagyjából másfélszer annyi, mint a Majgrábertől elvárható köteles rész.

– Nem fizetek. Miből fizessek? – Addig Niembschet nem fogják kiengedni. – Niembschet ott egye meg a fene!

A két férfi körülnéz a szobában. Szegényes ingóságok. Pillantásuk megállapodik a fal mellett. Nézik a gyereket, aki szuszog, és a gyereket, aki nem szuszog. Hátrálnak az ajtó felé, de gyorsan.

– Elmondhatják Niembschnek, hogy ott a helye a Glacis mögött!

Ebben Terézia téved. Niembschnek nincs helye a családi tűzhelynél, és nincs helye a Glacis mögött. Nincs helye Bécsben, és nincs Pesten. Nincs helye Gyertyámoson, és nincs helye a Lidik halálában. Pozsonyban sincs helye. Temesvárott és Aradon sincs. Az életben sincs helye, és a túlvilágon sincs helye. Niembschnek nincs helye sehol.